

Postoje studentů Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku k lesbám a gayům měřené na škále ATLG-R

Petr Hlad'o¹

Abstrakt: Empirická studie je zaměřena na zjištění postojů studentů Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku ($N = 178$) k lesbám a gayům. Použitým výzkumným nástrojem byla revidovaná škála Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale (ATLG-R). Sběr dat byl uskutečněn v říjnu a listopadu 2014. Respondenti vykazovali poměrně pozitivní postoje jak k homosexualitě (průměrné skóre ATLG-R = 37,35 z teoretického rozmezí 20–100, nižší hodnota indikuje pozitivnější postoj k homosexualitě), tak k lesbám (průměrné skóre ATL-R = 17,24) a gayům (průměrné skóre ATG-R = 20,11). Více sexuálních předsudků měli respondenti ke gayům. Signifikantně negativnější postoje k homosexualitě, ale i separátně k lesbám a gayům měli muži a příslušníci římsko-katolické nebo jiné církve. Pozitivnější postoje měli studenti uvádějící kontakt s homosexuálními jedinci. Vliv věku, velikosti bydliště a ročníku studia na postoje respondentů nebyl prokázán. V závěru jsou prezentována doporučení pro pregraduální vzdělávání budoucích učitelů.

Klíčová slova: postoje k homosexualitě, postoje k lesbám, postoje ke gayům, Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale (ATLG-R)

Attitudes of students in Teacher Training in Specialized Subjects and Vocational Education and Training towards lesbians and gay man measured on the ATLG-R scale

Abstract: The empirical study aims to determine attitudes of university students in two study fields—Upper Secondary School Teacher Training in Specialized Subjects and Teacher Training in Vocational Education and Training ($N = 178$)—towards lesbians and gay men. The research instrument was a revised Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale (ATLG-R). Data collection took place in October and November 2014. Respondents exhibited relatively positive attitudes both towards homosexuality (average score on scale ATLG-R = 37.35; from a theoretical range of 20–100; lower values indicate a more positive attitude towards homosexuality) as well as lesbians (average score on subscale ATL-R = 17.24) and gay men (average score on subscale ATG-R = 20.11). Respondents had more sexual prejudices to gay men. Significantly more negative attitudes towards homosexuality but also separately towards lesbians and gay men were assumed by men and members of the Roman Catholic or other church. By contrast, more positive attitudes were assumed by students who reported contact with lesbian and gay people. The influence of age, the size of the place of residence and study year had not been proven. Finally, recommendations for pre-graduate education of future teachers are presented.

---

¹ Doc. PhDr. Petr Hlad'o, Ph.D., Mendelova univerzita v Brně, Institut celoživotního vzdělávání, Zemědělská 5, 616 00 Brno, e-mail: hlado@mendelu.cz

Key words: attitudes towards homosexuality, attitudes towards lesbians, attitudes towards gays, Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale (ATLG-R)

Úvod

Homosexualita není Americkou psychiatrickou asociací od roku 1973 klasifikována jako duševní onemocnění. K vynětí homosexuality z Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů došlo rozhodnutím Světové zdravotnické organizace až v 10. decenální revizi v roce 1992 s účinností od 1. ledna 1993 (The ICD-10 classification..., 1992). V České republice je uvedená klasifikace v platnosti od roku 1994. Přestože se sociální a kulturní status leseb a gayů ve vyspělých zemích po této změně zlepšil, Kiteová a Whitley (1996) dospěli na základě metaanalýzy více než stovky empirických studií k závěru, že velká část heterosexuálů stále zaujímá vůči lesbám a gayům negativní postoje a předsudky. Jak uvádí Pechová (2006), v posledních několika desetiletích došlo k liberalizaci názorů na tuto problematiku rovněž v české společnosti, avšak nepřátelské postoje vůči lesbám a gayům mají hluboké historické kořeny a ve společnosti stále přetrvávají.

Za skupinu, která má potenciál formovat postoje a rozvíjet respekt vůči sexuální diverzitě u žáků, jsou všeobecně považováni pedagogové (Farr, 2000). Připravit pedagogy na práci s diverzifikovanou populací žáků, do níž patří žáci s odlišnou sexuální orientací, formovat u nich žádoucí postoje, je inherentní součástí pregraduálního vzdělávání. Zahraniční empirické důkazy na druhou stranu svědčí o tom, že část budoucích pedagogů vykazuje homofobní postoje (srov. Riggs, Rosenthal, & Smith-Bonahue, 2011), které mohou negativně ovlivňovat postoje a chování žáků k homosexuálně orientovaným spolužákům (Fontaine, 1998).

Lesby a gayové žijící v predominantně heterosexuálním školním klimatu, v němž se učí negativní postoje k homosexualitě, mohou tyto negativní postoje internalizovat (Jellison, McConnell, & Gabriel, 2004). Negativní vlivy diskriminačních postojů ve školním prostředí se projevují škodami na duševním zdraví homosexuálně orientovaných žáků již během dospívání a ztěžují nejdůležitější psychologický úkol adolescence – nalezení vlastní identity, zrání osobnosti s kladným sebehodnocením a pozitivními životními cíli. Sociální tlaky ve školním prostředí mohou ztěžovat coming out, jenž je zásadní pro psychosociální adaptaci a odpovědnější a bezpečnější sexuální chování.

1. Postoje k lesbám a gayům pohledem výzkumů

Postoje k lesbám a gayům byly v České republice zkoumány jen malým počtem výzkumů (např. Vaculík & Červenková, 2007; Janošová, 2000; Weiss, Procházka, & Zvěřina, 1998; Weiss & Zvěřina, 1997; Tuček & Holub, 1994). Postoje českého obyvatelstva staršího 15 let k lidem s odlišnou sexuální orientací ve svých pravidelných šetřeních na reprezentativním výzkumném vzorku zjišťuje Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Z časového srovnání vyplývá, že se postoje české společnosti k lesbám a gayům zlepšují (Tuček, 2014; Rezková, 2003). Lidé se v České republice nejtolerantněji staví k právům leseb a gayů na uzavření registrovaného partnerství. Nižší podporu veřejného mínění má povolení uzavření sňatku. Nejméně jsou lidé nakloněni k možnosti adopce (Ďurďovič, 2013).

V zahraničí je výzkum zaměřen na zjišťování vztahu mezi demografickými charakteristikami a postoji k lesbám a gayům. Autoři některých empirických studií zjistili, že postoje k lesbám a gayům souvisí s věkem. Jejich poznatkem bylo, že starší lidé všeobecně vykazují postoje negativnější, kdežto mladší lidé zauímají k této skupině postoje pozitivnější (Collier, Bos, & Sandfort, 2012; Steffens & Wagner, 2004; Baker & Fishbein, 1998). Negativní korelace věku a postojů k lesbám a gayům je častým zjištěním, nikoliv však jediným. Například jiné výzkumy prováděné u vysokoškolských studentů různých oborů (Lambert et al., 2006; Negy & Eisenman, 2005; Cotton-Huston & Waite, 2000) a učitelů (Pérez-Testor et al., 2010) neprokázaly, že by věk signifikantně souvisel s postoji k lesbám a gayům.

Jedním z nejvýznamnějších prediktorů postojů k homosexualitě je náboženské vyznání (Adamczyk & Pitt, 2009). Věřící, zejména praktikující, s konzervativním náboženským přesvědčením, jsou oproti populaci nevěřících více homofobní, resp. zauímají negativnější postoje k jedincům s homosexuální orientací (Pérez-Testor et al., 2010; Bellhouse-King et al. 2008; Arndt & de Bruin, 2006). Weis, Procházka a Zvěřina (1998) prokázali významný vliv náboženského přesvědčení na restriktivitu postojů českých mužů a žen k lesbám a gayům. Fundamentální náboženská orientace je indikátorem vysokého stupně homofobie rovněž u učitelů (Pérez-Testor et al., 2010).

Řada dřívějších i současných empirických nálezů potvrdila, že osobní znalost lesby či gaje přispívá k pozitivnějším postojům k této minoritě. Na druhou stranu jedinci, kteří nikoho s homosexuální orientací neznají nebo mají s osobami s touto sexuální orientací pouze omezený či příležitostný kontakt, vyjadřují k lesbám a gayům negativnější postoje (Rampullo et al., 2013). Ke shodnému poznatku dospěly analogické výzkumy u učitelů (Pérez-Testor et al., 2010). Tato zjištění jsou konzistentní se sociálně-psychologickou hypotézou kontaktu, podle níž bezprostřední interpersonální kontakt členů různých skupin může redukovat meziskupinové předsudky a nepřátelství (Zel'ová, 2008).

Výzkumy bylo dále prokázáno, že postoje k lesbám a gayům do jisté míry souvisí s velikostí bydliště (Herek, 1991) a přesvědčením, zdali je homosexualita lidem vrozená, nebo se jedná o dobrovolně zvolený životní styl (Woodford et al., 2012). U univerzitních studentů byl mj. prokázán vztah vyjadřovaných postojů k lesbám a gayům s ročníkem studia, přičemž méně homofobní jsou studenti vyšších ročníků nebo stupňů vzdělávání (Lambert et al., 2006; Hewitt & Moore, 2002). Na základě výsledků empirické studie Verweijové et al. (2008) provedené u monozygotních a dizygotních dvojčat lze vyvodit závěr, že rozdíly v postojích k homosexualitě jsou ovlivněny také působením prostředí a životními zkušenostmi jedince.

Na závěr teoretického úvodu považujeme za důležité upozornit, že prezentované výzkumy se liší charakteristikami výběrového souboru. Některé zjišťovaly postoje výhradně u osob, které se identifikovaly jako heterosexuální. Jiné výzkumy však pracovaly s výběrovým souborem, aniž by byla sexuální orientace respondentů zjišťována, případně byly do analýz zahrnuty odpovědi jak osob s heterosexuální, tak homosexuální či bisexuální orientací.

2. Cíle empirické studie

V České republice nebyly dosud zkoumány postoje univerzitních studentů pedagogicky orientovaných studijních programů k homosexualitě. Znalost postojů budoucích učitelů k této sexuální minoritě považujeme ve shodě s Wyattovou et al. (2008) za důležitou zejména pro inovaci jejich přípravného vzdělávání a návrh změn v edukační realitě, které by směřovaly ke zlepšení školního klimatu pro homosexuální žáky.

V našem empirickém šetření proto chceme zjistit: 1) jaké postoje mají k lesbám a gayům studenti ve studijním programu Specializace v pedagogice, kteří studují obory Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku; 2) zdali jejich postoje souvisejí se studovaným oborem, pohlavím, věkem, velikostí bydliště, ročníkem studia, náboženským vyznáním a osobní znalostí lesby nebo gaye.

3. Metodologie

Pro účely výzkumu byla použita Herekova (1994) revidovaná dlouhá verze škály *The Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale* (ATLG-R). Škála byla navržena pro administraci u anglicky hovořících dospělých ve Spojených státech amerických. Anglická verze byla použita rovněž ve výzkumech ve Velké Británii (Ellis, Kitzinger, & Wilkinson, 2002) a Kanadě (Bellhouse-King et al., 2008; Schellenberg, Hirt, & Sears, 1999). Přeložená verze byla administrována u různých skupin respondentů v Nizozemí (Collier, Bos, & Sandfort, 2012), Itálii (Rampullo et al., 2013), Řecku (Iraklis, 2010), Mexiku (Moral de la Rubia & Valle de la O, 2014), Čile (Delgado & Castro, 2012), Jihoafrické republice (Arndt & de Bruin, 2006), Číně (Yu, Xiao & Xiang, 2011) a v dalších zemích.

Výzkumný nástroj sestává z 20 položek, které na dvou subškálách měří postoje k lesbám (ATL-R) a ke gayům (ATG-R). Postoje jsou měřeny na pětibodové Likertově škále řazené od 1 = *zcela nesouhlasím* po 5 = *zcela souhlasím*. Položky s pozitivním zněním mají převrácené skórování. Celkový skóre ATLG-R získaný součtem bodů ze všech položek se může pohybovat v rozmezí 20–100; subškály ATL-R a ATG-R mohou nabývat hodnot 10–50 (pozn.: vyšší hodnota ve všech třech uvedených případech indikuje negativnější postoj). Ke kategorizaci postojů na škále ATLG-R navrhli Riggsová, Rosenthalová a Smith-Bonahueová (2011) následující rozmezí: 100 až 81 = extrémně negativní postoje; 80 až 61 = vysoce negativní postoje; 60 až 41 = středně negativní postoje; 40 až 20 = mírně negativní až zanedbatelně negativní postoje.

Cronbachovo alfa výzkumného nástroje je u populace vysokoškolských studentů konzistentně vyšší než 0,90 (srov. Herek, 1988). V naší studii je Cronbachovo alfa 0,89 (0,76 pro subškálu ATL-R a 0,87 pro subškálu ATG-R), což značí velmi dobrou interní reliabilitu. Škála ATLG-R a subškály ATL-R a ATG-R vykazují rovněž vysokou pozitivní závislost ($r \geq 0,70$) signifikantní na hladině $\alpha = 0,001$.

Škála ATLG-R nebyla v českých podmínkách dosud použita. Proto byla nejprve přeložena z anglického jazyka do českého jazyka a následně byl proveden zpětný překlad nezávislým překladatelem do anglického jazyka pro ověření korektnosti překladu (znění položek viz Tabulka 2). Položka ATL-R6 byla upravena z původního znění: *Rostoucí počet leseb ukazuje na úpadek americké morálky* (angl. The growing number of lesbians indicates a decline in American morals) na znění více odpovídající situaci respondentů z České republiky: *Rostoucí počet leseb ukazuje na úpadek evropské morálky* (angl. The growing numbers of lesbians indicates a decline in European morals). Doplňující dotazník zjišťoval u respondentů věk, pohlaví, velikost bydliště, počet a pohlaví sourozenců, ročník univerzitního studia, obor studia, náboženské vyznání, sexuální orientaci a informace o znalosti lesby nebo gaye v blízkém sociálním okolí.

Anonymní dotazník byl administrován elektronicky ve virtuální laboratoři pro sběr dat Umbrella, jež je spravována Mendelovou univerzitou v Brně. Sběr dat byl uskutečněn v říjnu a listopadu 2014. Nejprve byl vytvořen seznam všech pracovišť veřejných vysokých škol v České

republike, která připravují budoucí pedagogy v bakalářských, navazujících magisterských nebo magisterských studijních programech. Následně byli požádáni děkani nebo relevantní vedoucí pracovníci daných institucí o zaslání hromadného e-mailu studentům s žádostí o vyplnění dotazníku. E-mail studentům rozeslalo sedm fakult a vysokoškolských ústavů². Vyplnění dotazníků bylo anonymní. Dotazník vyplnilo 1 235 respondentů, přičemž zvolený způsob sběru dat neumožňuje zjistit návratnost dotazníků³.

K naplnění cílů příspěvku jsou v následujícím textu prezentovány poznatky vzešlé z analýzy dat získaných pouze od studujících v bakalářském studijním programu Specializace v pedagogice ($N = 178$), a to ve dvou studijních oborech – Učitelství odborných předmětů ($n = 84$) a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku ($n = 94$). Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 19–61 let ($N = 178$; $M = 28,28$; $SD = 8,86$). Demografické charakteristiky výběrového souboru jsou uvedeny v Tabulce 1.

Tabulka 1. Demografické charakteristiky respondentů a průměrný skór na škálách ATLG-R, ATL-R a ATG-R ($N = 178$)

Proměnná	<i>n</i>	%	ATLG-R (<i>M</i>)	ATL-R (<i>M</i>)	ATG-R (<i>M</i>)
Studijní obor					
Učitelství odborných předmětů	84	47,2	37,2	17,1	20,0
Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku	94	52,8	37,5	17,3	20,2
Pohlaví					
Muž	48	27,0	43,0	19,1	23,9
Žena	130	73,0	35,2	16,5	18,7
Velikost bydliště					
Do 199 obyvatel	6	3,4	45,8	23,3	22,5
200–499 obyvatel	11	6,2	36,1	16,9	19,2
500–999 obyvatel	15	8,4	40,3	18,5	21,9
1 000–1 999 obyvatel	16	9,0	39,1	18,7	20,4
2 000–4 999 obyvatel	18	10,1	34,7	15,4	19,3
5 000–9 999 obyvatel	19	10,7	38,3	17,2	21,1
10 000–19 999 obyvatel	15	8,4	39,3	17,5	21,6
20 000–49 999 obyvatel	23	12,9	39,4	18,2	21,2
50 000–99 999 obyvatel	9	5,1	30,6	14,1	16,4
100 000 a více obyvatel	46	25,8	35,3	16,4	18,9
Ročník studia					
1. ročník tříletého Bc. studia	69	38,8	38,4	17,8	20,6
2. ročník tříletého Bc. studia	53	29,8	35,9	17,1	18,8
3. ročník tříletého Bc. studia	41	23,0	37,6	16,5	21,1
1. ročník NMgr. studia	12	6,7	38,8	17,6	21,2
2. ročník NMgr. studia	3	1,7	28,7	15,0	13,7
Náboženské vyznání					
Příslušník římsko-katolické církve	22	12,4	46,9	20,6	26,3
Příslušník jiné církve než římsko-katolické	3	1,7	57,3	27,7	29,7
	53	29,8	37,6	18,0	19,6

² S ohledem na zachování anonymity nebyla u respondentů zjišťována studovaná vzdělávací instituce a vzhledem k citlivosti tématu neuvádíme ani fakulty a vysokoškolské ústavy, u jejichž studentů sběr dat proběhl.

³ Použitý způsob sběru dat – samovýběr – však není náhodným výběrem. Zjištěné poznatky z tohoto důvodu nelze považovat za reprezentativní a výsledky šetření nelze zobecňovat.

S vyznáním, ale bez příslušnosti k církvi nebo náboženské společnosti	100	56,2	34,5	15,8	18,8
Bez vyznání (ateista)					
Přítomnost gaye nebo lesby v blízkém okolí	138	77,5	35,7	16,4	19,3
Ano	40	22,5	43,0	20,1	23,0
Ne					

5. Postoje studentů Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku k lesbám a gayům

Studenti Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku vykazovali k lesbám a gayům poměrně pozitivní postoje. Na škále ATLG-R bylo naměřeno průměrné skóre 37,35 ($SD = 13,33$) z teoretického rozpětí 20–100. Nejnižší naměřené skóre bylo 20 a maximální skóre 85 ($Mdn = 35$). Vysoce negativní a extrémně negativní postoje k homosexualitě ($ATLG-R \geq 61$) zastávalo přibližně 5 % respondentů. V postojích studentů studijních oborů Učitelství odborných předmětů ($M = 37,17$; $SD = 13,79$) a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku ($M = 37,51$; $SD = 12,97$) měřených na škále ATLG-R nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly, $t(176) = 0,17$; $p = 0,864$. Rozdíly v postojích respondentů podle studovaného oboru nebyly prokázány ani v případě subškál ATL-R ($t(176) = 0,24$; $p = 0,812$) a ATG-R ($t(176) = 0,10$; $p = 0,921$).

Z popisné statistiky uvedené v Tabulce 2 plyne, že největší příklon k negativním postojům respondenti vyjadřovali u následujících škálových položek – ATG-R7: Příliš by mě neznepokojilo, kdybych se dozvěděl/a, že můj syn je homosexuál ($M = 2,96$); ATG-R1: Mužské homosexuální páry by měly mít možnost adoptovat děti stejně jako heterosexuální páry ($M = 2,59$); ATG-R5: Mužská homosexualita je přirozeným vyjádřením mužské sexuality ($M = 2,34$); ATL-R4: Zákony jednotlivých států proti soukromému sexuálnímu chování mezi dvěma dospělými ženami, které s tím souhlasí, by měly být zrušeny ($M = 2,42$). Názory studujících Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku se nelišily (u všech výroků bylo $p > 0,17$). Z uvedených výroků vyjadřovali muži signifikantně negativnější postoje k položkám: Mužské homosexuální páry by měly mít možnost adoptovat děti stejně jako heterosexuální páry ($t(176) = -3,49$; $p < 0,001$) a Mužská homosexualita je přirozeným vyjádřením mužské sexuality ($t(176) = -2,06$; $p < 0,05$).

S využitím t-testu pro závislé vzorky bylo prokázáno, že vyšší míru předsudků projevovali respondenti ke gayům (ATG-R, $M = 20,11$; $SD = 8,21$), než k lesbám (ATL-R, $M = 17,24$; $SD = 6,16$), $t(177) = -6,65$; $p < 0,001$. Více předsudků k homosexualitě (ATLG-R) vykazovali ve srovnání se ženami ($M = 35,25$; $SD = 11,48$) muži ($M = 43,04$; $SD = 16,19$), $t(176) = -3,57$; $p < 0,001$. Tato skutečnost byla zjištěna i u subškál ATL-R ($t(176) = -2,55$; $p < 0,01$) a ATG-R ($t(177) = -3,88$; $p < 0,001$). Mezi závisle proměnnou ATLG-R a nezávisle proměnnou věk respondentů byla zjištěna velmi slabá statistická závislost ($r = 0,16$; $p < 0,05$).

Ke zjištění vztahu mezi postoji k homosexualitě a velikostí bydliště byl použit Kruskal-Wallisův test. Vztah mezi velikostí bydliště a postoji k homosexualitě měřenými na škále ATLG-R byl statisticky nevýznamný, $H = 8,26$; $p = 0,508$. Totéž platí i pro subškály ATL-R ($H = 8,90$; $p = 0,447$) a ATG-R ($H = 7,81$; $p = 0,554$).

Oproti původnímu očekávání nebyl za použití Kruskal-Wallisova testu zjištěn statistický významný efekt ročníku studia ani na postoje k homosexualitě ($H = 3,45$; $p = 0,485$), ani na postoje k lesbám ($H = 2,40$; $p = 0,663$) a ke gayům ($H = 4,53$; $p = 0,339$).

Shodným statistickým testem byl dále prokázán signifikantní efekt náboženského vyznání na postoje studentů k homosexualitě ($H = 19,20$; $p < 0,001$). Z vícenásobného porovnání můžeme konstatovat, že jsou postoje příslušníků římsko-katolické církve k homosexualitě negativnější než postoje respondentů bez vyznání ($z = 3,61$; $p < 0,01$). Rovněž bylo prokázáno, že má proměnná náboženské vyznání vliv na postoje k lesbám ($H = 17,26$; $p < 0,001$) a gayům ($H = 18,98$; $p < 0,001$). Z vícenásobného porovnání plyne, že se postoje k lesbám signifikantně odlišují mezi ateisty a příslušníky římsko-katolické církve ($z = 3,10$; $p < 0,01$) a příslušníky jiné církve než římsko-katolické ($z = 2,65$; $p < 0,05$), přičemž příslušníci římsko-katolické či jiné církve mají k lesbám negativnější postoje než ateisté. V případě postojů ke gayům vykazují příslušníci římsko-katolické církve negativnější postoje než ateisté ($z = 3,87$; $p < 0,001$) nebo lidé s vyznáním, ale bez příslušnosti k církvi či náboženské společnosti ($z = 2,90$; $p < 0,05$).

Posledním významným zjištěním je, že studenti, kteří mají ve svém nejbližším okolí někoho, o němž ví, že je lesba nebo gay ($M = 35,71$; $SD = 12,37$), vykazovali pozitivnější postoje k homosexualitě než studenti, kteří lesbu nebo gaye neznají ($M = 43,00$; $SD = 15,06$), $t(176) = -3,12$, $p < 0,01$. Shodný poznatek platí i pro postoje k lesbám ($t(176) = -3,37$; $p < 0,001$) a gayům ($t(176) = -2,51$; $p < 0,01$).

Tabulka 2. Deskriptivní statistiky pro škály ATLG-R, ATL-R, ATG-R

Škála / výrok	<i>M</i>	<i>SD</i>	95% interval spolehlivosti (pro <i>M</i>)	<i>Mdn</i>
<i>ATLG-R (položky 1–20)</i>	37,35	13,33	(12,07; 14,88)	35
<i>ATL-R (položky 1–10):</i>	17,24	6,16	(5,58; 6,88)	16
ATL-R1: Lesby nemůžou zapadnout do naší společnosti	1,63	1,05	(1,47; 1,78)	1
ATL-R2: Homosexualita ženy by neměla být za žádných okolností příčinou diskriminace v práci*	1,39	1,01	(1,24; 1,54)	1
ATL-R3: Ženská homosexualita je pro společnost špatná, poněvadž ničí přirozené dělení mezi pohlavími	1,91	1,19	(1,73; 2,09)	1
ATL-R4: Zákony jednotlivých států proti soukromému sexuálnímu chování mezi dvěma dospělými ženami, které s tím souhlasí, by měly být zrušeny*	2,42	1,51	(2,20; 2,64)	2
ATL-R5: Ženská homosexualita je hřích	1,53	1,00	(1,38; 1,68)	1
ATL-R6: Rostoucí počet leseb ukazuje na úpadek evropské morálky	1,70	1,08	(1,54; 1,86)	1
ATL-R7: Ženská homosexualita samotná není problém, dokud z ní společnost problém neučíní*	1,90	1,19	(1,73; 2,08)	1
ATL-R8: Ženská homosexualita ohrožuje mnoho našich základních institutů společnosti	1,69	1,03	(1,54; 1,84)	1
ATL-R9: Ženská homosexualita je nižší formou sexuality	1,75	1,00	(1,60; 1,89)	1
ATL-R10: Lesby jsou nemocné	1,31	0,77	(1,19; 1,42)	1
<i>ATG-R (položky 11–20):</i>	20,11	8,21	(7,44; 9,17)	18
ATG-R1: Mužské homosexuální páry by měly mít možnost adoptovat děti stejně jako heterosexuální páry*	2,59	1,48	(2,37; 2,81)	2
ATG-R2: Myslím si, že gayové jsou nechutní	1,73	1,05	(1,58; 1,89)	1
ATG-R3: Gayové by neměli mít možnost učit na škole	1,44	0,94	(1,30; 1,58)	1
ATG-R4: Mužská homosexualita je zvrácenost	1,58	1,06	(1,42; 1,74)	1
ATG-R5: Mužská homosexualita je přirozeným vyjádřením mužské sexuality*	2,34	1,31	(2,14; 2,53)	2

ATG-R6: Pokud má muž homosexuální sklony, měl by udělat maximum k jejich překonání	1,65	1,02	(1,49; 1,80)	1
ATG-R7: Příliš by mě neznepokojilo, kdybych se dozvěděl/a, že můj syn je homosexuál	2,96	1,38	(2,76; 3,16)	3
ATG-R8: Sex mezi dvěma muži je prostě špatný*	1,84	1,12	(1,68; 2,01)	1
ATG-R9: Nápad na sňatky mezi gayi se mi zdá absurdní	2,10	1,37	(1,89; 2,30)	2
ATG-R10: Mužská homosexualita je pouze jiný styl života, který by se neměl odsuzovat*	1,89	1,17	(1,72; 2,07)	1

Pozn. Průměr (*M*) může u jednotlivých výroků nabýt hodnoty 1–5 (1 = zcela nesouhlasím; 2 = spíše nesouhlasím; 3 = ani souhlasím, ani nesouhlasím; 4 = spíše souhlasím; 5 = zcela souhlasím). Čím je hodnota *M* nižší, tím je průměrný názor respondentů pozitivnější.

* Položka má převrácené skórování.

Diskuse a závěr

Postoje k homosexualitě (ATLG-R), ale i postoje vyjadřované separátně k lesbám (ATL-R) a gayům (ATG-R), zjištěné u studentů studijních oborů Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku ve studijním programu Specializace v pedagogice, byly oproti dřívějším výzkumům realizovaným především ve Spojených státech amerických velmi liberální. Příčinou zjištěných pozitivních postojů k homosexualitě může být fakt, že respondenti vyrůstali již ve společnosti tolerantní k sexuálním menšinám. Vzhledem k vlivu masmédií (Cooley & Burkholder, 2011; Calzo & Ward, 2009) lze významnou roli připisat rovněž medializaci témat spojených se životem homosexuálů, kterou v České republice sehrály veřejnoprávní sdělovací prostředky. Přes uvedenou skutečnost bylo u studentů stále možné identifikovat rozdílné postoje k lesbám a gayům, přičemž ke gayům respondenti vykazovali vyšší míru předsudků. Tento poznatek se shoduje s poznatky jiných zahraničních výzkumů (srov. Wyatt et al. 2008; Arndt & de Bruin, 2006).

Poznatky prezentované studie ukázaly, že postoje respondentů nesouvisely s věkem. V tomto ohledu se shodují se zjištěním Pérez-Testora et al. (2010) u španělských učitelů základních a středních škol, ale také s dalšími studiemi u vysokoškolských studentů (Lambert et al., 2006; Negy & Eisenman, 2005; Cotton-Huston & Waite, 2000). Podle očekávání, muži měli ve srovnání se ženami negativnější postoje jak k lesbám, tak ke gayům. Negativnější postoje dále vykazovali studenti, kteří jsou příslušníky římsko-katolické nebo jiné církve. Naopak pozitivnější postoje měli studenti uvádějící kontakt s homosexuálními jedinci. V tomto jsou poznatky prezentované studie konzistentní s většinou zahraničních nálezů (např. Thatcher & Chandler, 2013; Rampullo et al., 2013; Pérez-Testor et al., 2010). Poznatek Hereka (1991), že jedinci žijící v sídlech s menším počtem obyvatel mají k lesbám a gayům negativnější postoje, se u studentů Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku nepotvrdil. Statisticky nevýznamné rozdíly v postojích studentů k lesbám a gayům podle velikosti bydliště pravděpodobně souvisí se skutečností, že respondenti studují ve velkých městech, která nabízejí větší vizibilitu leseb a gayů a příležitosti k poznání mediálně nezakreslených atributů homosexuální subkultury. Dále se u našich respondentů neprokázalo, že by respondenti vyšších ročníků vykazovali k lesbám a gayům pozitivnější postoje.

Přestože byly změřené postoje studentů studijních oborů Učitelství odborných předmětů a Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku vesměs pozitivní, v českých vzdělávacích institucích dosud panuje atmosféra přehlížení či zlehčování sexuální problematiky. Z tohoto důvodu představuje vzdělávání budoucích učitelů na univerzitách jeden

z nejdůležitějších pilířů ve změně školního klimatu pro žáky s homosexuální orientací. Povzbudivý je dřívější empirický poznatek, že výchovně-vzdělávací působení vede ke změně postojů k lesbám a gayům především u studentů s negativními postoji (Serdahely & Ziemba, 1984). S ohledem na zjištěné rozdílné postoje k lesbám a gayům podle pohlaví a náboženského vyznání zvýšenou edukační pozornost vyžadují zejména studenti mužského pohlaví a studenti, kteří jsou příslušníky některé z církví.

Poněvadž jsou podle Clifta (1988) postoje k homosexualitě relativně trvalé a bývá obtížné je změnit, významným požadavkem je, že intervence v této oblasti musí mít longitudinální charakter. Jedním z přístupů, který lze doporučit, je seznámení studentů s psychologickou podstatou stereotypů, škodlivostí předsudků a zařazení specifických tematických okruhů zaměřených na lidskou sexualitu do formálního kurikula. Vhodnými jsou studijní předměty orientované na sociální psychologii a multikulturní výchovu.

Z poznatků prezentovaných v předkládané studii je možné vyvodit závěr, že heterosexuálové, kteří znají někoho, kdo otevřeně přiznává svou homosexuální orientaci, všeobecně zastávají k lesbám a gayům pozitivnější postoje než ostatní. Kontakt s osobami s homosexuální orientací je možné při přípravě studentů pedagogicky orientovaných studijních programů naplnit prostřednictvím besed či jiných forem výuky. Navíc, pokud budou homosexuální studenti vnímat akademické prostředí za bezpečné a podpůrné, povede to u nich pravděpodobně k většímu odhodlání k vnějšímu coming-outu (Arndt & de Bruin, 2006). V tomto případě by mohli homosexuální studenti sami přispět k formování postojů heterosexuálních spolužáků. Obdobně mohou svým coming-outem ovlivnit postoje studentů akademičtí pracovníci univerzit. Zde se potvrzuje, že postoje jednotlivců není možné změnit, aniž by došlo ke změně na institucionální úrovni. Školy (v našem případě univerzity připravující budoucí pedagogy) jako sociální organismus musí přijmout a dodržovat normy, které považují netolerantní a diskriminační chování vůči osobám s odlišnou sexuální orientací za neakceptovatelné.

Použitá literatura (neobsahuje všechny citace z článku, pouze základní příklady!)

- Adamczyk, A., & Pitt, C. (2009). Shaping attitudes about homosexuality: The role of religion and cultural context. *Social Science Research*, 38, 338–351.
- Arndt, M., & De Bruin, G. (2006). Attitudes toward lesbians and gay men: Relations with gender, race and religion among university students. *Psychology in Society*, 33, 16–30.
- Baker, J., & Fishbein, H. (1998). The development of prejudice towards gays and lesbians by adolescents. *Journal of Homosexuality*, 36(1), 89–100.
- Bellhouse-King, M., W. et al. (2008). Factors modulating students' attitudes towards homosexuality at a small university located in the eastern townships. *Journal of Eastern Townships Studies*, (32–33), 73–88.
- Calzo, J. P., & Ward, L. M. (2009). Media exposure and viewers' attitudes toward homosexuality: Evidence for mainstreaming or resonance? *Journal of Broadcasting and Electronic*, 53(2), 280–299.
- Clift, S. M. (1998). Lesbian and gay issues in education: A study of the attitudes of first-year students in a college of higher education. *British Educational Research Journal*, 14(1), 31–50.

- Collier, K. L., Bos, H. M., & Sandfort, T. G. (2012). Intergroup contact, attitudes toward homosexuality, and the role of acceptance of gender non-conformity in young adolescents. *Journal of Adolescence*, 35(4), 899–907.
- Cooley, J. & Burkholder, G. J. (2011). Using video and contact to change attitudes toward gay men and lesbians. *Journal of Social, Behavioral, and Health Sciences*, 5(1), 83–90.
- Cotton-Huston, A., & Waite, B. (2000). Anti-homosexual attitudes in college students: Predictors and classroom interventions. *Journal of Homosexuality*, 38(3), 117–133.
- Delgado, J. E. B., & Castro, M. C. (2012). A confirmatory factor analysis of the spanish language version of the Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale (ATLG). *Universitas Psychologica*, 11(2), 579–586.
- Ďurd'ovič, M. (2013). *Postoje veřejnosti k právním homosexuálům – květen 2013*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7023/f3/ov130604.pdf
- Ellis, S. J., Kitzinger, S., & Wilkinson, S. (2002). Attitudes towards lesbians and gay men and support for lesbian and gay human rights among psychology student. *Journal of Homosexuality*, 41(1), 121–138.
- Farr, M. T. (2000). “Everything I didn’t want to know I learned in lit class”: Sex, sexual orientation, and student identity. *International Journal of Sexuality and Gender Studies*, 5(2), 205–213.
- Fontaine, J. H. (1998). The sound of silence: Public school response to the needs of gay and lesbian youth. *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, 7(4), 101–109.
- Herek, G. (1988). Heterosexuals’ attitudes toward lesbian and gay men: Correlates and gender differences. *Journal of Sex Research*, 25(4), 451–477.
- Herek, G. M. (1994). Assessing heterosexuals’ attitudes toward lesbians and gay men: A review of empirical research with the ATLG scale. In Greene, B., & Herek, G. M. (Eds.), *Lesbian and gay psychology: Theory, research, and clinical application* (s. 206–228). Thousand Oaks: Sage.
- Herek, G. M. (1991). Stigma, prejudice, and violence against lesbians and gay men. In Gonsiorek, J. C., & Weinrich, J. D. (Eds.), *Homosexuality: Research implications for public policy* (s. 60–80). Newbury Park: Sage Publishing.
- Hewitt, E. C., & Moore, L. D. (2002). The role of lay theories about the etiologies of homosexuality in attitudes toward lesbian and gay men. *Journal of Lesbian Studies*, 6(3–4), 59–72.
- Iraklis, G. (2010). Predictors of Greek students’ attitudes towards lesbians and gay men. *Psychology and Sexuality*, 1(2), 170–179.
- Janošová, P. (2000). *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Praha: Karolinum.
- Tuček, P., & Holub, J. (1994). *Epidemiologicko-sociologické šetření názorů občanů České republiky na onemocnění AIDS*. Praha: Nadace Společně proti AIDS.
- Zel'ová, A. (2008). Makrosociální jevy a procesy. In Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.), *Sociální psychologie* (357–371). Praha: Grada.